

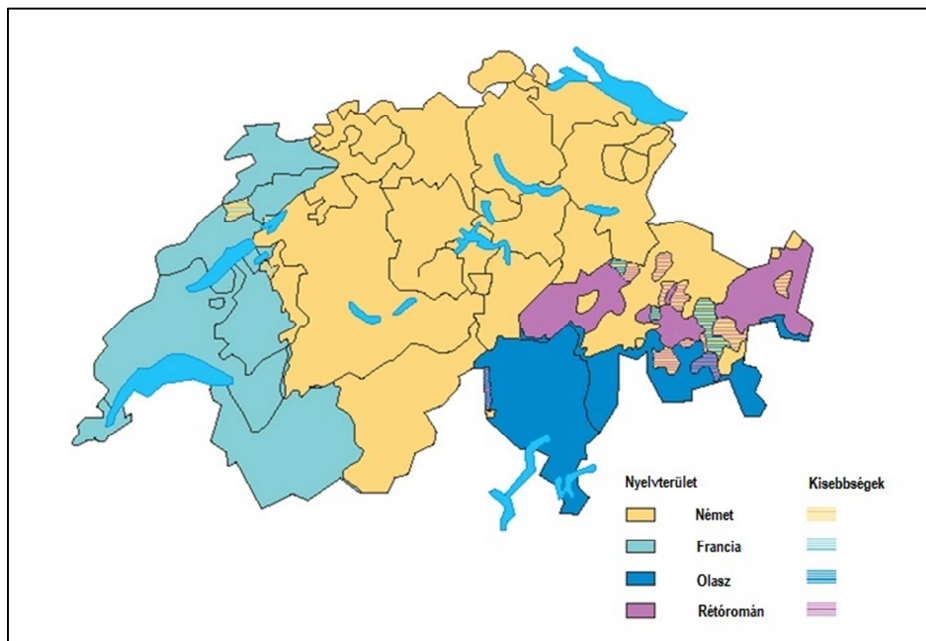
BEVEZETÉS

Minden állam szükségszerűen, s valamilyen mélységben minden összetevőjére kiterjedően, magában hordozza történeti fejlődésének szinte minden elemét. Ezt azért kell kitüntetten megfogalmaznunk, mert Svájc (Svájci Államszövetség) a legtöbb megközelítésben unikális belső szerkezetekkel, sajátosságokkal, egyedi folyamatokkal bíró országgént jelenik meg.

Ha kutatási programunk szempontjából akarjuk megfogalmazni Svájc releváns struktúráit, akkor meghatározó módon a következőket kell kiemelni:

- Svájc föderatív berendezkedésű ország, a föderatív szerkezet minden területen megjelenő szerves összetevőivel és következményeivel;
- Svájc több államalkotó nemzettel rendelkező, minden érintett és érdekelt által evidenciaként elfogadottan és megéltén többnyelvű ország (1. ábra);
- a települési és területi igazgatás működő struktúráit tekintve Svájc decentralizált és regionalizált ország;
- a népszavazási intézményrendszer kiterjedt működtetésén keresztül Svájc egyedi módon megtartotta a fontos kérdések tekintetében a közvetlen demokrácia gyakorlásának széles és eredményes lehetőségeit.

1. ábra: A többnyelvű Svájc

Forrás: Schmitt, N. (2001)

Magyarország (Svájccal szemben) erősen centralizált, unitárius berendezkedésű állam, az ország területi struktúráinak történeti jellege a modernizáció időszakában többször módosult. A magyar közigazgatás a rendszerváltás óta folyamatos reformok tárgya, nem kevésbé azért mert a közigazgatás szerkezeti és működési problémái gátját képezik a hatékony kormányzásnak, nem engedik teljesülni az Európai Unió által megfogalmazott „jó kormányzás” elvét. A projekt időszerűségét adja, hogy a 2010-ben újra megindult átfogó közigazgatási reformfolyamatban minden korábbi tendencia, intézmény mérlegre kerül, s a még mindig ható gazdasági válság keretei között kibontakozó reformfolyamat az államadósság konszolidációjára, illetve erőteljes csökkentésére koncentrál, így időlegesen lényegi elemmé vált a centralizáció.

Magyarország számára lényegi kérdés a svájci államszervezetet, a közigazgatási struktúrát, a közvetlen demokratikus részvételi formákat analizáló elméleti kutatások és gyakorlati tapasztalatok pontos megértése, az ott végbement folyamatok szakszerű megismerése, az adaptálható struktúrák, részelemek hasznosíthatóságának a mérlegelése. Svájcnak a föderalizmus és decentralizáció terén elért eredményei azért is nélkülözhetetlenek, mert hagyományos államstruktúrájának keretei között, a helyi közösségek megőrzése mellett is tanúbizonyságot tett arról, hogy lehetséges gazdaságilag versenyképesnek lenni, a tudás térbeli terjedését segíteni és innovatív fejlesztéspolitikával a gazdaságot támogatni. Ez feltétlenül példaértékű Magyarországra számára, mely szintén sok, mintegy 3200 lokális önkormányzati autonóm szervezettel rendelkezik, működésük azonban jóindulattal sem nevezhető hatékonynak.

A projekt kettő céllal indult, egyrészt hosszú távú együttműködést kívánt megalapozni egy magyar és egy svájci kutatóintézet között, melynek intézményes keretét közös, (első lépésként döntően virtuális) kutatóközpont megalapítása jelentette. Ez az intézmény a két kutatóintézet hasonló és egyúttal komplementer tudományos profiljára épül és közös kutatásokkal, kutatócserével, tapasztalatátadással fogja segíteni Magyarországot a decentralizáció felé való előrelépésben, az állam- és közigazgatási struktúra modernizálásában. Tehát a projekt elsődleges célja egy virtuális kutatóközpont, a Föderalizmus és Decentralizáció Kutató Intézet (Istitute of Studies in Federalism and Decentralisation, ISFD) létrehozása. Az ISFD létrehozása egyúttal egy új svájci–magyar viszonylatú együttműködés útjára indítását is jelenti a két fél között. Az új partnerség egy virtuális intézmény létrejöttét eredményezi, amelynek legfőbb küldetése Magyarországnak a régi EU-s tagállamokhoz mért

társadalmi-gazdasági elmaradottságának csökkentése, a társadalmi és területi egyenlőtlenség országon belüli megnyilvánulásának visszaszorítása, a területi és társadalmi kohézió elérése. Az új intézmény elsődlegesen magyar szempontból foglalná össze a svájci struktúrákat és azok működési folyamatainak tapasztalatait, de hasznosítható eredményeit felkínálná a szomszédos Nyugat-Balkán országai számára is.

A projekt második, rövid távú célkitűzése a Svájci–Magyar Együtműködési Program Keret-megállapodásban foglalt 1. prioritási területen belül (Regionális fejlesztési kezdeményezések periférikus és hátrányos helyzetű régiókban) az 1. célkitűzés teljesítésére irányul. Ez a decentralizált szerkezetek megerősítését, valamint a mikrorégiók és a települések fejlődésének támogatását segíteni. A program keretei között tehát konkrét kapcsolatépítés történt a svájci fejlesztéspolitikával foglalkozó szervezetek, aktorok és az alapítandó intézmény között, a tapasztalatok átadására Magyarországon workshopok formájában került sor a lokális és mikroregionális szint döntéshozóinak, valamint az érintett szakterületek kutatóinak részvételével.

A projekt átfogó célja és indokoltsága alátámasztható a Világbank és az IMF mérvadó véleményével, miszerint a „jó demokrácia” és a „jó governance” megvalósulásának egyik fő tényezője a decentralizáció. Az is megállapítható, hogy Magyarországon nincs elegendő szakértő a decentralizáció területén, illetve hiányzik a kellő szakértelem a demokrácia működtetéséhez nélkülözhetetlen eszközökhöz és mechanizmusokhoz. Éppen ezért fontos, hogy a projekt révén megszülető svájci–magyar együtműködés a témában folytatandó kutatások segítségével és a tudás átadásával a szükséges multidiszciplináris szakértelmet felkínálja Magyarország és a szomszédos államok társadalmi-gazdasági felzárkóztatásához, illetve kohéziójához.

Magyarország unitárius és erősen centralizált állam, amelynek nincsenek sem történelmi hagyományai, sem pedig tapasztalatai a decentralizáció tekintetében, a föderalizmust pedig történetileg az Osztrák-Magyar Monarchia keretei között tudta megélni, aminek nincs kontinuitása. Magyarország éppen ezért hiányt szenved e szakterületeken kutatókból és szakemberekből, s tekintettel arra, hogy az EU és annak jövője szempontjából a föderalizmus és a decentralizáció kiemelt értéket képvisel, sürgető szükség van e helyzet megváltoztatására. A projektet kezdeményező svájci partner a téma nagytekintélyű szakértője, Európának az Európai ügyekre specializálódott egyik legrégebbi intézete¹, mely hozzáér-

¹ Genfi Egyetem, Európai Intézet

tésével nemcsak svájci, hanem összeurópai szemlélettel járul hozzá a projekt sikeréhez és eredményességéhez.

A polgárok elsődleges életfeltételeit a települések milyensége jelenti. A kohézió elérése érdekében települési szinten kell megteremteni az életkörülmények egységességét, egyfajta minimumot, aminek során folyamatosan szembe kell néznünk a hátrányos ellátottságú és helyzetű településekből történő kiáramlással. A másság nem feltétlenül hátrány és elmaradottság, de az ott élőknek tudatosan kell viszonyulniuk környezetük adottságaihoz, lehetőségeihez. A partnerségi közös kutatás eredményei a magyar érdekelteket meggyőzhetik arról, hogy ők maguknak is van teendőjük saját helyzetük jobbra fordításában. Az állapotok tudatosulása, az alkalmazkodás tudatossá válása, a cselekvés első lépéseinek megtétele lehet a kilábalás iránya.

A közös kutatás eredményei, a tapasztalatok cseréje lehetővé teszi a két ország egymás közötti kölcsönös megismerését. Azonban nem csak a kutatási partnerek számára hoztak eredményeket, jelentenek mindkettőjük számára új, hozzáadott értéket, de a szélesebb értelemben vett fejlesztéspolitikai döntéshozók, a közigazgatás helyi és mikroregionális szintjét alakító szakemberek, politikusok humán kapacitását, szemléletét is fejlesztheti azáltal, hogy elsajátítják a decentralizáció és a demokratikus államműködés szemléletét, mechanizmusait, eljárásait és eszközeit.

A projektmegvalósítók konzorciuma mellett szakmai érintettsége révén, és a téma egyik vezető intézményeként a Fribourgi Egyetem Föderalizmus Intézete is részt vett a kötet elkészítésében, valamint a eredeti forrásértékű információként közöljük a testvértelepülési kapcsolatok esettanulmányait.

Kötetünket ajánjuk mindazoknak, akik általában véve érdeklődnek Svájc államberendezkedése, illetőleg a föderalizmus iránt, ugyanakkor a könyv ajánlott a közigazgatás különböző szintjein helyet foglaló döntéshozóknak, a résztémák kutatóinak is.

2012. november

Szerkesztők